

ВІДГУК ОПОНЕНТА

**на дисертаційну роботу Мірошніченко Тетяни Валеріївни
на тему: «Теоретичні та науково-практичні засади впровадження
процесного підходу у формування ринку праці України»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством**

Актуальність теми дослідження

Ринок праці є одним із ключових елементів економічної системи країни. Він виступає регуляторним механізмом, що забезпечує використання праці як особливого ресурсу. Динаміка основних параметрів ринку праці є важливим індикатором процесів, які відбуваються в національній економіці та формують її конкурентоспроможність на тривалу перспективу.

Сьогодні ринок праці в Україні функціонує під впливом комплексу дестабілізуючих чинників, серед яких особливо виділяються наслідки повномасштабної війни, які зумовили великі демографічні втрати, призвели до дефіциту кваліфікованих кадрів. На кон'юнктуру ринку праці дедалі помітніше впливають глобалізаційні процеси та стрімкий розвиток цифрових технологій. Зазначене обумовлює необхідність модернізації системи формування і функціонування ринку праці України з урахуванням існуючих соціально-економічних трансформацій, цифровізації, структурної перебудови економіки та потреб повоєнного відновлення країни.

Традиційні механізми регулювання ринку праці потребують суттєвого оновлення. У якості дієвого інструменту систематизації, оптимізації та інтеграції бізнес-процесів ринку праці на всіх рівнях його функціонування виступає процесний підхід. Впровадження цього підходу у формування ринку праці дає змогу забезпечити узгодженість попиту і пропозиції робочої сили, підвищити ефективність державного регулювання, створити передумови для цифрової трансформації трудової сфери, підвищити рівень адаптивності ринку праці до сучасних викликів. Особливого значення набуває розроблення процесно-орієнтованих механізмів управління ринком праці в контексті післявоєнного відновлення економіки України, забезпечення зайнятості різних

категорій населення, включаючи людей з функціональними обмеженнями, та формування ефективної системи соціально-трудова відносин.

Таким чином, дослідження Т. В. Мірошниченко, мета якого полягала в обґрунтуванні концептуальних засад впровадження процесного підходу у формуванням ринку праці України та розробці науково-методичних рекомендацій щодо вдосконалення параметрів функціонування ринку праці в сучасних умовах, характеризується безумовною актуальністю.

Дисертаційна робота виконувалася в межах науково-дослідних тем громадської наукової організації «Фінансово-економічна наукова рада», а також у межах наукової тематики кафедри управління та адміністрування ННІ «Дніпровський металургійний інститут» Українського державного університету науки та технологій. Вказане додатково підтверджує актуальність, наукову і практичну значущість теми дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Ознайомлення з дисертаційною роботою дає підстави стверджувати про високий рівень теоретичного та методологічного опрацювання поставленої наукової проблеми. Авторкою чітко визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, сформовано логічну структуру роботи, яка забезпечує послідовність і комплексність викладення матеріалу.

У роботі використано широкий спектр взаємодоповнюючих загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема історичний аналіз, системний підхід, методи моделювання, аналізу та синтезу, компаративного аналізу, статистичні та експертні методи, методи сценарного прогнозування, графічного моделювання бізнес-процесів та ін. Це забезпечило достовірність отриманих результатів та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій.

Інформаційну базу дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених, нормативно-правові акти України та країн ЄС, аналітичні матеріали міжнародних організацій, офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства соціальної політики України, Державної служби зайнятості України, а також результати власних досліджень і спостережень авторки.

Практична значущість результатів підтверджується їх впровадженням у діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, зокрема – Дніпропетровської обласної ради, Підгороднянської міської ради, Державної податкової служби України, Дніпровської районної ради та інших установ.

Ступінь новизни наукових положень

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних і науково-практичних засад впровадження процесного підходу у формування ринку праці України, що забезпечує вирішення важливої наукової проблеми. Особливої уваги заслуговують такі положення наукової новизни:

– вперше обґрунтовано цілісну концепцію побудови цільової процесної моделі вітчизняного ринку праці, в основу якої покладено побудову раціональної архітектури основних та інфраструктурних бізнес-процесів ринку праці, що забезпечують його функціонування, цифровізацію й інтеграцію в єдину процесну систему;

– вперше окреслено методологічні засади прогнозування стану ринку праці України на засадах процесної парадигми розвитку, які інтегрують сучасні підходи до моделювання сценаріїв розвитку ринку праці в середньо- та довгостроковій перспективі;

– вперше формалізовано архітектуру механізму та визначено процедури діагностики вітчизняного ринку праці, в основі яких лежить ідентифікація процесної карти зазначеного ринку, яка систематизує та окреслює контури взаємопов'язаних бізнес-процесів суб'єктів ринку, що в ієрархічному порядку реалізує мету, завдання та ресурсне забезпечення всієї процесної архітектури вітчизняного ринку праці, а також імплементації процесного підходу в його формування;

– удосконалено теоретичний підхід до тлумачення дефініції «ринок праці» на основі поєднання системного, функціонального, інституціонального, синергетичного та процесного підходів;

– удосконалено типологію, ієрархію і послідовність процедур формування ринку праці, що дало змогу виділити етапи формування ринку на основі врахування причинно-наслідкових зв'язків процесів формування кадрового потенціалу та розвитку ключових галузей національної економіки із

подальшим забезпеченням їх узгодження, регулювання, розвитку та оцінки відповідно до дії законів та об'єктивних закономірностей функціонування і розвитку ринку;

– удосконалено методологічний підхід до класифікації умов формування ринку праці, який передбачає ідентифікацію параметрів його функціонування на мікро-, мезо- та макрорівнях національної економіки шляхом побудови трирівневої ієрархічної моделі оцінювання впливу макроекономічних, політико-правових, демографічних, безпекових, регіонально-галузевих і технологічних факторів впливу на формування, функціонування та розвиток ринку праці;

– удосконалено методологічний підхід до визначення процесної зрілості ринку праці на різних рівнях його ієрархії, який ґрунтується на оцінюванні рівня розвитку соціально-економічних процесів формування і функціонування ринку, формування попиту та пропозиції робочої сили з подальшою побудовою адаптованої до всіх рівнів ієрархії шкали рівнів процесної зрілості, яка враховує міжрівневу взаємодію і синергію процесів, які є об'єктами аналізу та оцінювання;

– набуло подальшого розвитку наукове тлумачення дефініції «формування ринку праці» в контурах процесного підходу шляхом розкриття її змісту як процесу досягнення та підтримання балансу між попитом і пропозицією робочої сили на основі узгодження функціонування економічних, інституційних і регуляторних механізмів впливу на ринок праці та його кон'юнктуру;

– розвинуто концептуальні засади імплементації процесного підходу в управлінні формуванням та функціонуванням ринку праці, які передбачають комбіноване застосування системи стандартів процесного управління персоналом, гармонізацію вітчизняних регуляторних норм з міжнародними, а також перенесення процесних елементів з мікропроцесів ринку праці на макрорівень та їх масштабування;

– набула розвитку процесна модель ринку праці України («AS-IS»), в межах якої систематизовані та змодельовані чинні процедури формування попиту і пропозиції робочої сили;

– розвинута архітектоніка механізму регулювання процесної системи ринку праці України на засадах узгодження стратегічних економічних пріоритетів, освітніх траєкторій і кадрових потреб роботодавців.

Повнота викладення у відкритому друку наукових положень дисертації

Основні результати дисертаційного дослідження достатньо повно відображені в наукових публікаціях авторки. Результати дослідження апробовані на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Реферат і публікації відображають основні положення дисертаційної роботи та відповідають її змісту.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Мірошніченко Т. В. складається із вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Робота характеризується логічністю побудови, цілісністю структури та послідовністю викладення матеріалу. Дисертація містить значну кількість таблиць, рисунків і схем, що формують високий рівень наочності та аргументованості результатів дослідження.

У першому – теоретичному – розділі досліджено генезис економічних теорій ринку праці, які демонструють розвиток наукової думки щодо формування сутності економічної категорії «риннок праці».

У другому – методологічному – розділі здійснено ґрунтовний аналіз етапів розвитку процесно-орієнтованого підходу, систематизовано термінологію, описані елементи процесного управління, визначена структура та класифікація бізнес-процесів, описаний операційний алгоритм і принципи функціонування процесного підходу, здійснена систематизація процесного інструментарію, а також визначена доцільність використання процесного підходу в умовах ринку праці.

У третьому – аналітичному – розділі описане застосування традиційних показників аналізу ринку праці у процесній парадигмі та запропоновано алгоритм інформаційно-аналітичного забезпечення діагностики передумов впровадження процесного підходу у формування ринку праці, наведено результати аналізу процесів, що відбуваються на ринку праці в Україні.

У четвертому – прикладному – розділі розроблено алгоритм ідентифікації бізнес-процесів ринку праці України, який базується на принципах процесного підходу і враховує інституційну структуру функціонування ринку праці та логіку потоків створення цінності. Зазначений алгоритм складається з восьми взаємопов'язаних етапів, реалізація яких забезпечує поетапну ідентифікацію, структуризацію і мапування основних та інфраструктурних бізнес-процесів ринку праці, визначення їх ролі й місця в процесній системі, встановлення меж процесів, їхніх входів і виходів, а також виявлення взаємозв'язків між учасниками ринку праці.

У п'ятому – рекомендаційному – розділі розроблено цільову процесну модель формування ринку праці України, яка інтегрує оптимізовані бізнес-процеси в узгоджену процесну архітектуру ринку праці, у межах якої їх взаємодія формує безперервний цикл управління процесами.

Зміст дисертації відповідає спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Обсяг і оформлення дисертації відповідають встановленим вимогам МОН України.

У процесі аналізу дисертаційної роботи ознак порушення академічної доброчесності не виявлено.

Практична цінність результатів дослідження

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані органами державного управління, службами зайнятості, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання та освітніми установами при формуванні й реалізації політики зайнятості, розробці програм розвитку ринку праці та впровадженні цифрових інструментів управління трудовими процесами. Практичне впровадження результатів дослідження підтверджується відповідними документами.

Зауваження до дисертаційної роботи

Відзначаючи високий рівень підготовки дисертаційної роботи, вважаємо за доцільне звернути увагу на окремі дискусійні положення та недоліки:

1. У підрозділі 1.2 дисертації систематизовані структурні елементи ринку, за допомогою детального аналізу яких авторка виділяє п'ять взаємопов'язаних етапів формування ринку праці. Доцільно було б чіткіше показати, яким чином

кожен структурний елемент впливає на окремих етап формування ринку праці та які причинно-наслідкові зв'язки виникають між ними.

2. У підрозділі 1.3 проаналізовано міжнародний і вітчизняний досвід впровадження та функціонування системи інформаційного забезпечення ринку праці. На нашу думку, доцільно було б приділити більше уваги аналізу функціональних складових Єдиної інформаційно-аналітичної системи «Обрій», що дало б змогу посилити прикладне значення запропонованих авторкою положень і чіткіше показати їхній зв'язок із сучасними процесами цифрової трансформації ринку праці.

3. У підрозділі 3.1 запропоновано систему діагностики передумов впровадження процесного підходу у функціонування ринку праці, яка включає вхідні і вихідні показники, а також параметри перебігу та результативності процесів ринку праці. Доречним було б деталізувати якісні параметри оцінки за відповідними групами показників, що дало б змогу чітко розкрити взаємозв'язок між вхідними і вихідними ресурсами, а також оцінити їх вплив на подальшу ідентифікацію бізнес-процесів ринку праці.

4. У пункті 4.2 авторкою запропоновано шість рівнів процесної зрілості ринку праці, проте подальша інтерпретація інтегральних оцінок здійснюється за п'ятьма рівнями L1–L5. На нашу думку, потребує уточнення співвідношення між початковою шестирівневою моделлю та п'ятирівневою шкалою інтерпретації результатів, що дало б змогу уникнути методичної неоднозначності під час трактування рівнів зрілості.

5. У пункті 4.3 дисертаційної роботи авторкою використано узагальнену процесну карту бізнес-процесів ринку праці України як інструмент відтворюваності та спосіб інтеграції потоків цінності в єдину систему, що комплексно відображає процесну архітектуру ринку праці. Водночас доцільно було б доповнити запропоновану карту реєстром бізнес-процесів ринку праці для більш чіткої систематизації складу, логіки декомпозиції та зв'язків між процесними блоками в загальній архітектурі функціонування ринку праці.

Висловлені зауваження відображають наукову позицію опонента. Вони не мають принципового характеру і не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Мірошніченко Тетяни Валеріївни «Теоретичні та науково-практичні засади впровадження процесного підходу у формування ринку праці України» є завершеним науковим дослідженням, у якому вирішено важливу наукову проблему щодо обґрунтування засад впровадження процесного підходу у формування та розвиток вітчизняного ринку праці в сучасних умовах соціально-економічних трансформацій, цифровізації та з урахуванням вимог повоєнного відновлення країни.

Зазначена дисертаційна робота відповідає діючим вимогам, що встановлені до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук у відповідності з пп. 7, 8 та 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197, а її авторка – Мірошніченко Тетяна Валеріївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри підприємництва та торгівлі
Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С. З. Гжицького

Ігор ЯЦІВ

